

ЛІТЕРАТУРА

1. Фрідман М. Капіталізм і свобода : пер. з англ. / М. Фрідман. – К. : Дух і Літера, 2010. – 320 с.
2. Нечухрана Ю. Г. Досвід публічної служби та кадрової політики у Франції / Ю. Г. Нечухрана // Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи : матеріали II Міжнар. наук. конф. аспірантів та докторантів з держ. управління (м. Одеса, 3 черв. 2011 р.). – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2011. – С. 203–206.
3. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: [Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.] ; за ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2015. – 816 с.

І. В. Підкуркова, кандидат соціологічних наук, доцент,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВОВОГО МЕНТАЛІТЕТУ ТА ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ

Останнім часом все більшої актуальності набуває дослідження феномену правового менталітету. Однак ця категорія, яку досить часто розглядають як складову правової культури, є дотичною до категорії «правосвідомість». У зв'язку з цим існує потреба у з'ясуванні статусу правового менталітету та його співвідношення з поняттям правосвідомості.

Правовий менталітет є невід'ємною складовою усіх суспільних процесів. Його вплив можна виявити в правових, політичних, релігійних та інших соціальних явищах. У науковій літературі правовий менталітет визначають як специфічні, найбільш типові і стійкі для певної соціальної або національно-етнічної спільноти системи світоглядних уявлень, оцінок та реакцій на об'єкти державно-правової дійсності, що склалися історично. До структури правового менталітету належать правові уявлення, правові стереотипи, ціннісно-правові орієнтації, правові установки, які розташовані на двох рівнях – свідомому (усвідомленому) та несвідомому (неусвідомленому). При цьому елементи, які знаходяться на свідомому рівні, – більш рухливі, більш схильні до змін під впливом пізнання та досвіду, в той час як елементи, що знаходяться на несвідомому рівні, – більш стійкі під впливом підсвідомого первинного життєвого досвіду і суспільних установок.

Правосвідомість традиційно розглядається як форма суспільної свідомості, яка відбиває правову дійсність у вигляді юридичних знань, правових уявлень та правових почуттів, оцінок, що виражають відношення до права і практики його застосування, а також сприяють регулюванню поведінки в юридично значущих ситуаціях. Окрім того, правосвідомість – це не тільки відбиття у свідомості суспільства, соціальної групи, особистості правових відносин, установок, але й засіб впливу на правову систему держави, оскільки правосвідомість – це й думки та ідеї про правові зміни.

Зміст правових поглядів дозволяє виділити такі структурні елементи правосвідомості: інформаційний або когнітивний (поінформованість про правові норми, знання законодавства); оціночний або аксіологічний (відношення до норм права, законодавства, зацікавленість суб'єкта правосвідомості у додержанні норм права); регулятивний (установка на поведінку, що регулюється правом, схильність, готовність виконувати або, навпаки, порушувати приписи правових норм).

Говорячи про співвідношення понять правового менталітету та правової свідомості, слід відзначити, що у наукових джерелах існує декілька підходів щодо цього. Так, іноді явище правової ментальності розглядають як напрям теорії правосвідомості. Інші вчені відзначають, що правовий менталітет виступає стрижневим терміном у теорії правосвідомості. Ще одна група науковців, визнаючи фундаментальність категорії «правовий менталітет» для теорії правосвідомості, все ж вбачає в його статусі певну автономність та самобутність.

Безумовно, між правовим менталітетом та правосвідомістю існує органічна єдність, яка проявляється в їх тісній взаємодії і в тому, що правовий менталітет дає основу для формування та прояву правосвідомості, в той час як правосвідомість є засобом для функціонування правового менталітету.

У той же час існує і ряд моментів, які характеризують правовий менталітет як термін, що відрізняється від правосвідомості. По-перше, правова ментальність виступає як глибинний пласт свідомості, відбиваючи, окрім усвідомленого, й неусвідомлений правовий рівень. По-друге, для правового менталітету характерним є консерватизм та стабільність. Натомість правосвідомість передбачає не тільки певну постійність (яка залежить від якісного стану правової ментальності), але й раціональну та емоційну мінливість. По-третє, правовий менталітет, на відміну від правової свідомості, не включає спеціалізовані знання теоретичного характеру, утворюючись у сфері повсякденного досвіду.